

Nové metody interaktivní výuky na gymnáziích kraje Vysočina

Gymnázium dr. A. Hrdličky
Komenského 147
396 01 Humpolec

registrační číslo projektu
CZ.1.07/1.1.01/02.0012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento výukový materiál vznikl v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Nové metody interaktivní výuky na gymnáziích kraje Vysočina

Název:	Mikroskop
Autor:	Václav Vydělák

Škola: Gymnázium Havlíčkův Brod, Štáflova 2063, Havlíčkův Brod

Předmět: Fyzika

Datum vytvoření: 30. 5. 2010

Cílová skupina: 3. ročník čtyřletého typu studia na gymnáziu a odpovídající ročníky víceletých typů studia, případně 2. a 4. ročník osmiletého typu studia na gymnáziu

Časový rozsah: 30 min, 1 vyučovací hodina

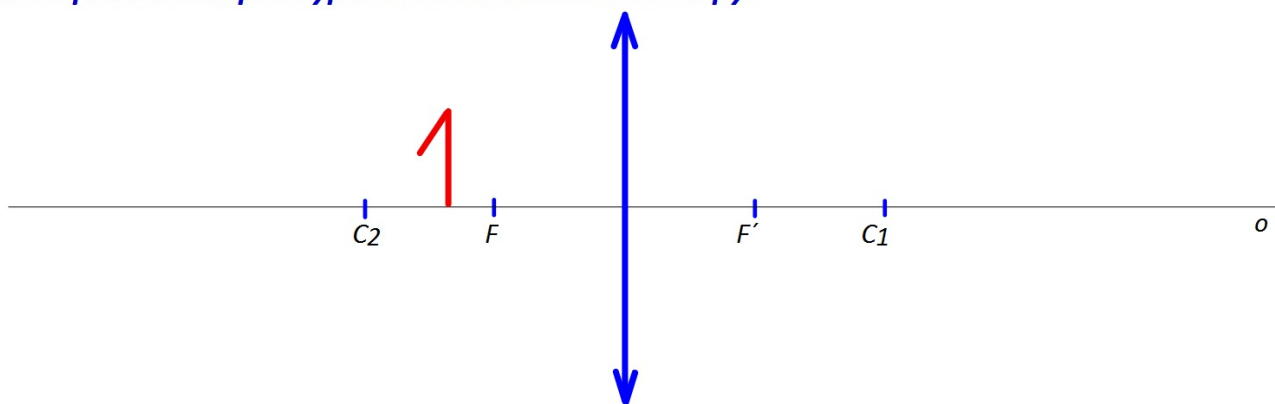
Typ hodiny: Opakování, diskuze, výklad

Popis: Opakování a doplnění vědomostí z oblasti optického zobrazení se zaměřením na čočky.

OPTIKA: Mikroskop

OPAKOVÁNÍ:

1. *Doplněním paprsků význačného směru do obrázku zjistěte vlastnosti obrazu vytvořeného čočkou.*
2. *Co je to lupa?*
3. *Kam umístíte předmět pozorovaný lupou vzhledem k lupě a oku?*
4. *Jaké vlastnosti má obraz vytvořený lupou?*
5. *Zapište vztah pro výpočet úhlového zvětšení lupy.*

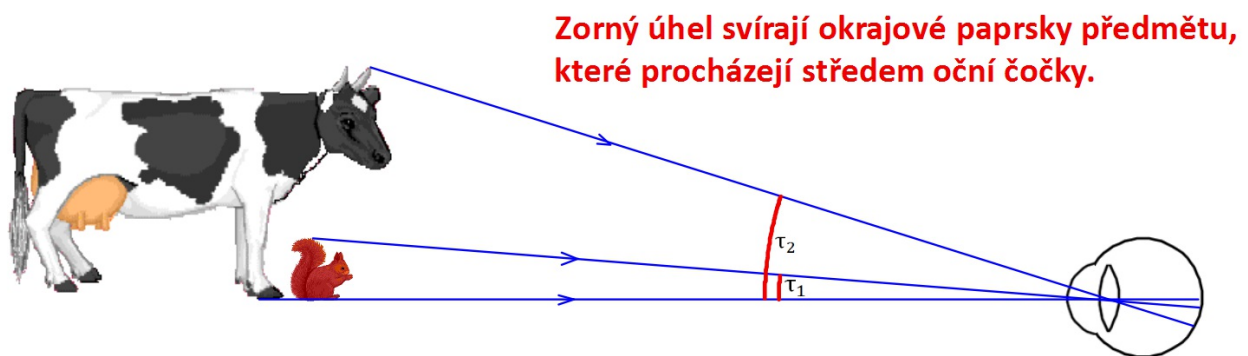

OPTIKA: Mikroskop

Podmínky zřetelného vidění:

- dostatečná velikost obrazu na sítnici
- dostatečná doba trvání zrakového vjemu
- přiměřené osvětlení pozorovaného předmětu

Velikost obrazu na sítnici závisí na velikosti **zorného úhlu**.

OPTIKA: Mikroskop

Rozlišovací schopnost oka určuje nejmenší zorný úhel, při němž dva body vnímáme odděleně. Při zorném úhlu menším než $1'$ dva body splývají v jeden. Ke zvětšení zorného úhlu velmi malých předmětů používáme lupu a mikroskop.

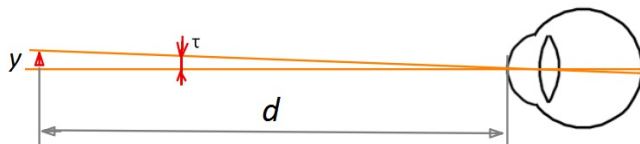
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Phase_contrast_microscope.jpg

Mikroskop

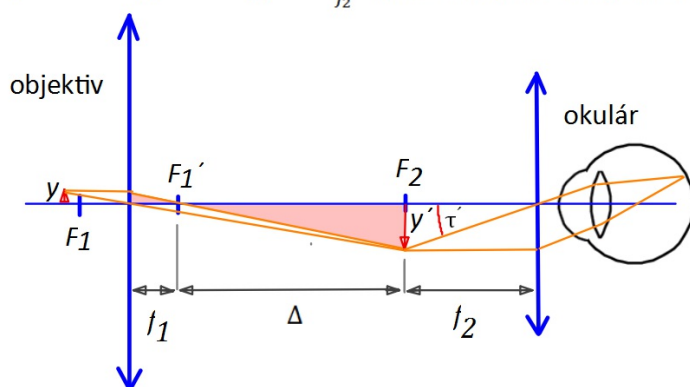
- slouží ke zvětšení zorného úhlu velmi malých objektů (např. bakterií)
- optický přístroj **s objektivem** (při pozorovaném předmětu) **a okulárem** (při oku)
- **objektiv** je spojná čočka s malou ohniskovou vzdáleností f_1 , která pozorovaný **předmět kladený těsně před ohnisko zobrazí** jako skutečný, převrácený a zvětšený obraz y' **v ohnisku okuláru**
- **okulár** jako spojná čočka s větší ohniskovou vzdáleností f_2 **má funkci lupy**, kterou prohlížíme obraz vytvořený objektivem

OPTIKA: Mikroskop

Při pozorování předmětu bez mikroskopu platí $\tan \tau = \frac{y}{d}$ (při malých zorných úhlech $\tau \approx \frac{y}{d}$)

Okulárem pozorujeme obraz vytvořený objektivem pod zorným úhlem τ' , pro který platí $\tan \tau' = \frac{y'}{f_2}$ (při malých zorných úhlech $\tau' \approx \frac{y'}{f_2}$)

Zobrazení předmětu mikroskopem charakterizuje úhlové zvětšení $\gamma = \frac{\tau'}{\tau}$

$$\gamma = \frac{\tau'}{\tau} \approx \frac{y'}{f_2} \cdot \frac{y}{d} = \frac{y'}{y} \frac{d}{f_2} = |Z_1| \frac{d}{f_2} = \frac{\Delta}{f_1} \frac{d}{f_2}$$

Při malých zorných úhlech platí pro **úhlové zvětšení mikroskopem**

$$\gamma = \frac{\Delta}{f_1} \frac{d}{f_2}$$

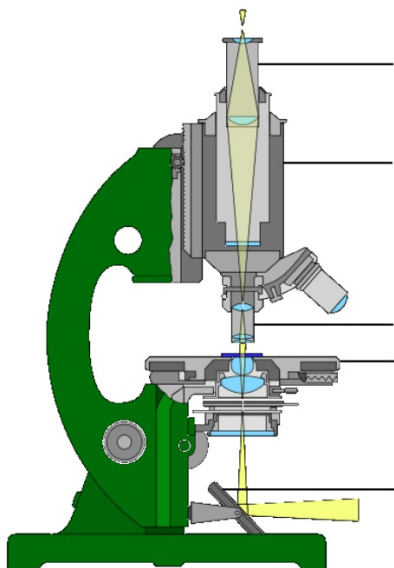
OPTIKA: Mikroskop

Úhlové zvětšení mikroskopu je dáno součinem příčného zvětšení objektivu Z_1 a úhlového zvětšení okuláru.

Vzdálenost $\Delta = |F_1'F_2|$ mezi obrazovým ohniskem F_1' objektivu a předmětovým ohniskem F_2 okuláru se nazývá **optický interval mikroskopu**.

OPTIKA: Mikroskop

Přiřadte následující pojmy k jednotlivým částem obrázku:

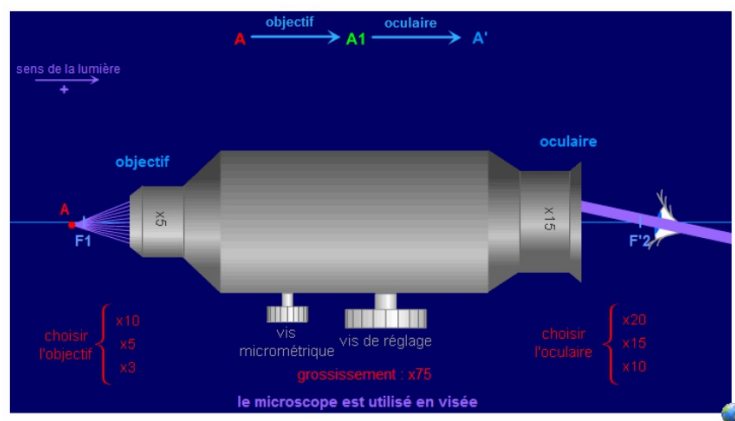

CC-BY-2.5, autor: User: Tomia, <http://commons.wikimedia.org/w/index.php/File:Microscope-blank.svg>

OBJEKTIV	ZRCÁTKO
	STOLEK
OKULÁR	TUBUS

OPTIKA: Mikroskop

<http://www.sciences.univ-nantes.fr/physique/perso/gtulloue/optiqueGeo/instruments/microscope.html>

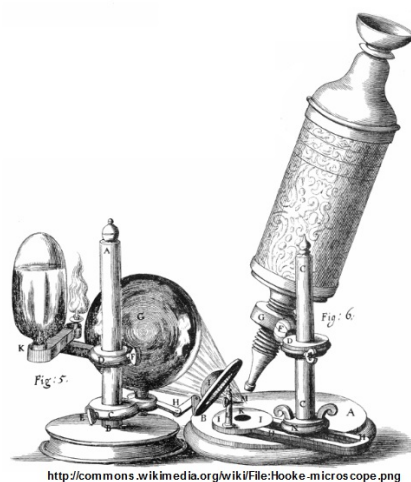
OPTIKA: Mikroskop

HISTORICKÁ POZNÁMKA:

Mikroskop sehrál významnou roli v historii lidského poznání.

Umožnil pozorování, která jsou pouhým okem nedostupná.

Největší zásluhu na objevu mikroskopu mají Holanďané Z. Jansen (1580-1638) a A. van Leeuwenhoek (1632-1723) a anglický fyzik R. Hooke (1635-1703). Hookeův mikroskop je na obrázku.

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hooke-microscope.png>

OPTIKA: Mikroskop

SHRNUTÍ:

Základními optickými prvky mikroskopu jsou objektiv a okulár.

Objektiv a okulár jsou spojné čočky (nebo soustavy čoček).

Oba prvky mají společnou optickou osu.

Objektiv má malou ohniskovou vzdálenost, okulár má větší ohniskovou vzdálenost.

Pozorovaný předmět klademe těsně před ohnisko objektivu ($a > f$).

Úhlové zvětšení mikroskopu

- u běžných až 1000x
- u speciálních až 2000x (= max. zvětšení optickým mikroskopem)
- se vypočítá podle vztahu $\gamma = \frac{\Delta}{f_1} \frac{d}{f_2}$

Poznámka:

K získání úhlového zvětšení nad 2000 se používají elektronové mikroskopy.

K zobrazení atomů na povrchu látky slouží rastrovací tunelový mikroskop.

(nebo

Seznam pramenů a literatury:

LEPIL, Oldřich. *Fyzika pro gymnázia - Optika*.

3. přepracované vydání. Praha: Prometheus, 2008. 206 s.
ISBN 978-80-7196-237-3.

SVOBODA, Emanuel a kol. *Přehled středoškolské fyziky*.

2. přepracované vydání. Praha: Prometheus, 502 s.
ISBN: 80-7196-006-3

http://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page

Odkaz na straně 8 dostupný pod licencí Creative Commons
(autoři a licence uvedeni pod obrázky)

Odkazy uveřejněné na str. 5 a 10 (cit 26-05-2010) dostupné pod licencí
Public Domain na http://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page

Všechny objekty na stranách 3, 4 a 6 použité k vytvoření sešitu jsou součástí SW
Activstudio, resource pack nebo jsou vlastní originální tvorbou autora.

**Materiál je určen pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání
na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá
autorskému zákonu.**

**Veškerá vlastní díla autora (fotografie, videa) lze bezplatně dále používat i
šířit při uvedení autorova jména.**

info@gymnaziainteraktivne.cz

Seznam odkazů a externích souborů:

str. 9   <http://www.sciences.univ-nantes.fr/physique/perso/gtulloue/optiqueGeo/instruments/microscope.html>

Mezipředmětové vztahy:

Biologie - Oko

Biologie - Mikroskop

KONEC